

**AZ IRODALOM-
ÜZLET:
VÁLLALKOZÁS ÉS
KULTÚRA A
KÖNYVKIADÁSBAN**

ABSZTRAKTOK

GRANASZTÓI OLGA: „MINDEGY, HOGY MIT, CSAK ÚJDONSÁG LEGYEN” - ELADHATÓ KÖNYVEK A MAGYAR KÖNYVPIACON 1788-BAN. EGY NEMZETKÖZI ADATBÁZIS TANULSÁGAI

18. SZÁZAD UTOLSÓ HARMADÁBAN A KÖNYVKERESKEDELEM FELLENDÜLÉSÉRE FELHAJTÓ ERŐKÉNT HATOTT, HOGY A KÖNYVKERESKEDŐ ARATHATTA LE AZ IRODALOM PIACKÉPESSÉ VÁLÁSÁNAK ANYAGI SIKERÉT A SZERZŐI JOG MEGJELENÉSE ELŐTT, FŐLEG AZ UTÁNNYOMÁS PRAXISÁNAK ENGEDÉLYEZÉSE RÉVÉN. EBBEN AZ ÁTMENETI IDŐSZAKBAN AZ INDIVIDUÁLIS STÍLUS ESZTÉTIKAI EREJÉT TÚLSZÁRNYALTA AZ ÉRDEKES, FIGYELEMFELKELTŐ KRITÉRIUMA. AZ ÚJDONSÁG VÁLT ÖNMAGÁBAN VETT ÉRTÉKKÉ, ÉS ENNEK AZ 1780-AS ÉVEK VÉGÉIG LEGSIKERESEBBEN A FRANCIA KÖNYVÚJDONSÁGOK FELELTEK MEG. 2012 VÉGÉN HOZZÁFÉRHETŐVÉ VÁLT A THE FRENCH BOOK TRADE IN ENLIGHTENMENT EUROPE ELNEVEZÉSŰ ADATBÁZIS EGY HOSSZÚ FORRÁSFELDOLGOZÓ MUNKA EREDMÉNYEKÉPPEN. AZ ANGOL THE ARTS AND HUMANITIES RESEARCH COUNCIL FINANSZÍROZÁSÁBAN A UNIVERSITY OF LEEDS KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL LÉTREHOZOTT ADATBÁZIS ÚJ ÖSSZEFÜGGÉSEKBE HELYEZTE A KÉSŐ FELVILÁGOSODÁS-KORI LEGÁLIS ÉS ILLEGÁLIS FRANCIA KÖNYVPIACOT. AZ FBTEE PROJEKT A POROSZORSZÁGHOZ TARTOZÓ SVÁJCI HERCEGSÉGBEN MŰKÖDŐ SOCIÉTÉ TYPOGRAPHIQUE DE NEUCHÂTEL KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDŐVÁLLALAT LEVÉLTÁRÁN KERESZTŰL A VÁLLALAT EGÉSZ KÖNYVTERJESZTÉSI ÉS BESZERZÉSI STRUKTÚRÁJÁT REKONSTRUÁLTA, MÉGPEDIG A TELJES LEVÉLTÁRI HAGYATÉK FELHASZNÁLÁSÁVAL ÚGY, HOGY AZ ÜZLETI KÖNYVEK EGYMÁST KIEGÉSZÍTŐ ADMINISZTRÁCIÓJÁT VETTÉK TEKINTETBE. ÍGY VÁLTAK HOZZÁFÉRHETŐVÉ, A MAGYARORSZÁGI (POZSONYI ÉS PEST-BUDAI) KÖNYVKERESKEDŐK KORÁBBAN ISMERETLEN KÖNYVBESZERZÉSEI IS. EZÜTTAL A PESTI WEINGAND ÉS KÖPF KERESKEDŐPÁROS 1788-AS MEGRENDELÉSEI ALAPJÁN NYERÜNK BEPILLANTÁST ABBA, HOGY A SOCIÉTÉ TYPOGRAPHIQUE DE NEUCHÂTEL ÁLTAL FORGALMAZOTT ILLEGÁLIS FRANCIA KÖNYVANYAG HOGYAN VÁLT ADDIGRA OLYAN STANDARDIZÁLT KERESKEDELMI TERMÉKKÉ, AMELY HATÁROKON ÁTÍVELŐEN MINDENHOL FELISMERHETŐ JEGYEKET VISELVE MAGÁN ELŐSEGÍTETTE GYORS TERJEDÉSÉT.

DEVESCOVI BALÁZS: VAS GEREKEN FALUSI ESTÉKJE AZ EGYKORI ADATOK TÜKRÉBEN

1853-1854-BEN JELENT MEG VAS GEREKEN SZERKESZTÉSÉBEN A FALUSI ESTÉK CÍMŰ PERIODIKA. AZ EGYIK ELSŐ HAZAI NÉPLAP VOLT, AMINEK ÖSSZESEN NÉGY FÜZETE JELENT MEG LANDERER ÉS HECKENAST KIADÓNÁL.

A LAPRÓL ALIG TUD VALAMIT SAJTÓTÖRTÉNETÜNK, ÉS OLYKOR AZT SE MEGBÍZHATÓ MÓDON. MÁSRÉSZRŐL TALÁN MEGLEPŐ MÓDON SZÁMOS ADATOT LELHETÜNK FEL A PERIODIKÁRÓL AZ EGYKORI SAJTÓBAN. OLVASHATJUK AZ ELŐFIZETŐI FELHÍVÁST ÉS AZ ELŐZETES TARTALOMISMERTETÉST A KIADVÁNYRÓL. AZ ELŐFIZETŐK SZÁMÁNAK ALAKULÁSÁT IS NYOMON TUDJUK KÖVETNI, ÉS EGÉSZEN ELKÉPESZTŐEN MAGAS SZÁMOKRA LELHETÜNK (EGY HELYEN AZ EXTRÉM 20.000 ELŐFIZETŐT EMLÍTIK). A KIADVÁNYT ENNEK MEGFELELŐEN MEGLEHETŐSEN MAGAS ÉRDEKLŐDÉS KÍSÉRTE, MAJD BÍRÁLATOK LÁTTAK NAPVILÁGOT AZ IDŐVEL MEGJELENT FÜZETEKRŐL. VÉGÜL A KIADVÁNY ÍGÉRT NÉGY SZÁMA UTOLSÓ KÉT DARABJA ÁTCSÚSZOTT A KÖVETKEZŐ ÉVRE, EZ ÚJABB VIHART S KIADÓI MAGYARÁZKODÁST HOZOTT, AZTÁN MEGSZÜNT A PERIÓDIKA, DE NEM UTÓD NÉLKÜL (A MAGYAR NÉP KÖNYVE MELLETT A VÁROSI ESTÉK REGISZTRÁLHATÓ É SZEMPONTBÓL). ELŐADÁSOMBAN A FALUSI ESTÉKET KÍSÉRLEM MEG BEMUTATNI A FELLEMLHETŐ EGYKORI ADATOK TÜKRÉBEN.

FEKETE NORBERT: CSENGERY ANTAL ÉS A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ BIZOTTSÁGÁNAK MŰKÖDÉSE 1872–1880 KÖZÖTT

ELŐADÁSOMBAN AZT A FOLYAMATOT MUTATOM BE, HOGY AZ 1872 ÉS 1880 KÖZÖTT CSENGERY ANTAL, AZ AKADÉMIA MÁSODELNÖKE A KORÁBBI, FŐKÉNT AZ AKADÉMIAI JUTALMI RENDSZERHEZ KAPCSOLÓDÓ KÖNYVKIADÁS HELYETT MILYEN REFORMOKAT TERJESZTETT BE A TUDÓS TESTÜLET KÖNYVKIADÁSÁNAK RENDEZÉSÉRE, ÉS MILYEN KIHÍVÁSOKKAL KELLETT SZEMBENÉZNI AZ ÚJ KÖRNYEZETBEN. 1869-BEN A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAI ALAPJÁN A TÁRSASÁG FŐ CÉLJA A „TUDOMÁNY ÉS SZÉPIRODALOM MIVELÉSE ÉS TERJESZTÉSE”, MELYBEN IGAZODVA A TESTÜLET HAGYOMÁNYAIHOZ KIEMELT SZEREPET SZÁNTAK A MAGYAR NYELVEN ÍRT TUDOMÁNYOS MUNKÁK KIADÁSÁNAK, A KÜLFÖLDI MŰVEK FORDÍTÁSÁNAK, ILLETVE A SZERZŐK JUTALMAK ÁLTALI ÖSZTÖNZÉSÉNEK IS. AZ AKADÉMIAI KÖNYVKIADÁS RENDSZERE AZONBAN AZ 1860-AS ÉVEK VÉGÉRE KÖZEL SEM MŰKÖDÖTT AZON A SZINTEN, AMELYEN A VÁLLALT CÉL MINDEN IGÉNYT KIELÉGÍTENDŐEN MEGVALÓSULHATOTT VOLNA. CSENGERY AZ AKADÉMIA TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTÉSI CÉLJAINAK HATÉKONY KOORDINÁLÁSÁRA EGY ÚJ TESTÜLET, A KÖNYVKIADÓ BIZOTTSÁG FELÁLLÍTÁSÁRA TETT JAVASLATOT, MELY 1872-BEN MEG IS KEZDTE MŰKÖDÉSÉT. A BIZOTTSÁG ÉS CSENGERY AZ 1872–1880 KÖZÖTTI ELSŐ IDŐSZAKÁBAN TÖBB KIHÍVÁSSAL IS KÉNYTELEN VOLT SZEMBENÉZNI. EGYRÉSzt CSENGERYNEK A LEHETŐSÉGEKHEZ KÉPEST RENTÁBILISABBÁ KELLETT TENNIE AZ AKADÉMIA KÖNYVKIADÁSÁT, AMELY AZÉRT IS NEHÉZKES VOLT, MIVEL A PROFILT ALAPVETŐEN A NEHEZEBBEN ÉRTÉKESÍTHETŐ TUDOMÁNYOS KIADVÁNYOK JELENTETTÉK, ILLETVE A KIADÓI MUNKÁKAT DÖNTŐEN MAGÁNVÁLLALKOZÓKKAL PÉLDÁUL EGGENBERGER JÓZSEF, EMMICH GUSZTÁV VAGY ÉPPEN RÁTH MÓR CÉGEIVEL VÉGEZTETTÉK. MÁSRÉSzt CSENGERYNEK GONDOSKODNIA KELLETT A HATÉKONY MARKETINGRŐL IS. HARMADRÉSzt A BIZOTTSÁG MŰKÖDTETÉSÉNEK GYAKORLATI TAPASZTALATAI ALAPJÁN AZ IGÉNYEKHEZ ÉS A LEHETŐSÉGEKHEZ KELLETT IGAZÍTANIA A KÖNYVKIADÁS SZERVEZETÉT IRÁNYÍTÓ ADMINISZTRÁCIÓT IS.

RÁKAI ORSOLYA: "ÜZLETES SAJTÓ" ÉS ÍRÓI SZABADSÁG

A 20. SZÁZAD ELEJÉNEK NAGY LAP- ÉS KIADÓI KONSZERNJEI A SZAKIRODALOMBAN ISMERT MÓDON AZT A PROFITOT, AMELLYEL VERSENYKÉPESSÉGÜKET ERŐSÍTENI TUDTÁK ÉS AZ IRODALOM SZÁMÁRA IS ELŐNYÖS POZÍCIÓIKAT FENN TUDTÁK TARTANI, SOK ESETBEN GAZDASÁGI INFORMÁCIÓK "MÉDIAMANIPULÁCIÓJÁVAL" SZEREZTÉK: BANKOKKAL KÖTÖTT MEGÁLLAPODÁSOK MENTÉN KÖZÖLTEK VAGY NEM KÖZÖLTEK (ILLETVE KÖRÍTETTEK) BIZONYOS INFORMÁCIÓKAT, AMIBŐL A BANK SZÁMÁRA OLYAN NYERESÉG KELETKEZETT, MELYBŐL A KÉRDÉSES LAP, LAPKONSZERN IS RÉSZESÜLT. A KORABELI HAZAI KAPITALISTA GAZDASÁGI MŰKÖDÉS UGYANOLYAN MÓDON KEZELTE FONTOS GAZDASÁGI TÉNYEZŐKÉNT AZ INFORMÁCIÓT ÉS AZ INFORMÁCIÓ TERJESZTÉSÉT, AHOGY AZ A KÉSŐBBIEK SORÁN (ÉS MA IS) JELLEMZŐ. EZ A TÖMEGMÉDIA ÉS A GAZDASÁG TÁRSADALMI RENDSZEREIT AZ INFORMÁCIÓ GAZDASÁGI "FORDÍTÁSA" SEGÍTSÉGÉVEL ÖSSZEKÖTŐ VISZONY AZ, AMELY - TÖBBEK KÖZT - A MODERN IRODALOM AUTONÓM/HETERONÓM MŰKÖDÉSÉT IS LEHETŐVÉ TESZI, S EZZEL MEGALAPOZZA A MODERN, AUTONÓM, PLURÁLIS POÉTIKAI RENDSZEREK IRÁNT ELKÖTELEZETT IRODALOM MÁIG ÉRVÉNYES ESZTÉTIKAI KÁNONJÁT. EZ A MODERN IRODALOM UGYANÍGY ELKÖTELEZETT AZ ÚJSZERŰSÉG FELÉ: AZ EGYEDI, A HITELES, AZ ÚJ ÉPPÚGY ÉRTÉKMÉRŐ (CSAK ÉPPEN A KRITIKAI-ESZTÉTIKAI LEÍRÁSBAN), MINT AZ INFORMÁCIÓ, A HÍRÉRTÉK A TÖMEGMÉDIA RENDSZERÉBEN, S ÚGY TŰNIK, A KETTŐ KÜLÖNÖS MÓDON EGYÜTT IS MOZOG. AMENNYIBEN PEDIG EZ AZ EGYÜTTMOZGÁS VALAMI OK MIATT NEM LEHETSÉGES, AZ IRODALOM HETERONÓM PÓLUSÁNAK ÉRTÉKELÉSE ÉS FUNKCIÓJA CSORBÁT SZENVED -- EZ VISZONT AZ AUTONÓM IRODALMI MŰKÖDÉST NEHEZÍTI MEG VAGY TESZI EGYENEST LEHETETLENNÉ ÉS AZ ÁLLAMI-POLITIKAI BEAVATKOZÁSTÓL, "ELTARTÓI VISZONYTÓL" FÜGGŐVÉ. ELŐADÁSOMBAN NÉHÁNY PÉLDA SEGÍTSÉGÉVEL AZT VIZSGÁLOM, HOGYAN MŰKÖDÖTT AZ INFORMÁCIÓ E "GAZDASÁGI FORDÍTÁSA" A 20. SZÁZAD ELEJÉNEK HAZAI SAJTÓMÁGNÁSAI ESETÉBEN.

LUGOSI ANDRÁS: NEMZETÉPÍTÉS ÉS ÜZLETI VÁLLALKOZÁS: A MAGYAR NYELVŰ IRODALOM KIADÁSÁNAK ÉS TERJESZTÉSÉNEK KONFLIKTUSAI A DUALIZMUS KORI BUDAPESTEN

KAZINCZY FERENC AZ 1820-AS ÉVEK VÉGÉN PESTEN TETT UTAZÁSA SORÁN AZ ÜLLŐI ÚTON TALÁLKOZOTT AZ ELSŐ PESTI IRODALMI KÖR TAGJAIVAL, ÉS AZ AKKORI KÉZFOGÓ SZIMBOLIKUSAN IS KIFEJEZÉSRE JUTTATTA, HOGY A NAGYVÁROSSÁ VÁLÓ PEST AZ ORSZÁGNAK NEMCSAK KERESKEDELMI, HANEM IMMÁRON IRODALMI KÖZPONTJÁVÁ IS VÁLT. AZ IDŐKÖZBEN EGYESÍTETT MAGYAR FŐVÁROSNAK EZ A MAGYAR IRODALOMBAN JÁTSZOTT KÖZPONTI SZEREPE AZ AZÓTA ELTELT CSAKNEM 200 ESZTENDŐ ALATT, NOHA VÁLTOZÓ ALAKZATOKBAN, DE FENNMARADT. ENNEK EGYIK NAGYON FONTOS FEJEZETE A DUALIZMUS KORI BUDAPESTI KÖNYV- ÉS HÍRLAPKIADÓ VÁLLALKOZÁSOK TÖRTÉNETE.

ALIGHA LEHET VITA TÁRGYA, HOGY MIÉRT VOLT FONTOS A MAGYAR NYELVŰ IRODALOM KORSZERŰ KIADÁSA ÉS TERJESZTÉSE EGY OLYAN MAGYAR ÁLLAMBAN, AMELYNEK TÁRSADALMÁBAN A MAGYAR ETNIKUMNAK NEM VOLT TÖBBSÉGE. AZ AZONBAN ALIGHA TEKINTHETŐ MAGÁTÓL ÉRTETŐDŐNEK, HOGY MITŐL TŰNT ÜZLETI SZEMPONTBÓL JÖVEDELMEZŐNEK EGY HAZÁJÁBAN SOKÁIG TÖBBSÉGET NEM ALKOTÓ ETNIKUM NYELVÉN HÍRLAPOKAT ÉS SZÉPIRODALMI KÖNYVEKET KIADNI. AKI AZONBAN ISMERI A KORSZAKBAN ÉRVÉNYESÜLŐ ERŐS ASSZIMILÁCIÓS TENDENCIÁKAT, ÉS A KÜLÖNBÖZŐ ANYANYELVI CSOPORTOK KÖZÖTT A MAGYAR ANYANYELVŰEK NAGYMÉRTÉKŰ ELŐNYÉT AZ ÍRNI-OLVASNI TUDÁS TERÉN, AZT NEM NAGYON LEPHETI MEG AZ A KÉT, A KORSZAKBAN JÓL MEGFIGYELHETŐ JELENSÉG, MISZERINT A MAGYAR NYELVŰ ÚJSÁG- ÉS KÖNYVKIADÁS NEMCSAK EGYRE INKÁBB JÖVEDELMEZŐ SZEGMENSÉT KÉPEZI A PIACI VÁLLALKOZÁSOKNAK, DE AZ ASSZIMILÁCIÓS TÖREKVÉS GYAKRAN SZERVESEN ÖSSZE IS KAPCSOLÓDIK A KÖNYVKERESKEDŐI, KÖNYVKIADÓI ÜZLETI AMBÍCIÓKKAL, AMI AZ IDŐVEL RÉVAI TESTVÉREK RT-VÉ ÁTALAKULT GEBRUDER ROSENBERG NEVŰ VÁLLALAT ALAPÍTÓIT IS JELLEMEZTE.

ELŐADÁSOMBAN ARRÁ TESZEK KÍSÉRLETET, HOGY A RÉVAI TESTVÉREK ÉS A FRANKLIN TÁRSULAT (DE EMLÍTÉS SZINTJÉN MÁS CÉGEK) FENNMARADT VÁLLALATI (ILYEN PERSZE CSAK A RÉVAI RT-NEK VAN), CÉGBÍRÓSÁGI ÉS PERES IRATAI ALAPJÁN REKONSTRUÁLJAM AZ IRODALMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOK ÉS KISEBB VÁLLALATOK ÜZLETI CÉLJAIT, ENNEK ELÉRÉSE ÉRDEKÉBEN KÖVETETT STRATÉGIÁIT, A KONKURENS CÉGEKKEL VALÓ KONFLIKTUSOK MEGVÍVÁSÁNAK ÉS RENDEZÉSÉNEK LOGIKÁJÁT, DE LEGFŐKÉPPEN A LAPKIADÁS ÉS A KÖNYVKIADÁS KÖZÖTTI IRODALMI ÉS ÜZLETI ÖSSZEFÜGGÉSEK RENDSZERÉT EGY OLYAN ÜZLETI KORSZAKBAN, AMIKOR A KÉT ÁGAZATBÓL SZÁRMAZÓ PROFIT KÖZÖTTI OLLÓ PL. A FRANKLIN MÉRLEGEIBEN ÖTSZÖRÖSÉRŐL TÍZSZERESÉRE NŐTT AZ UTÓBBI JAVÁRA. MINDEKÖZBEN NEM FELEDKEZHETEK MEG OLYAN IZGALMAS KÉRDÉSEK TÁRGYALÁSÁRÓL SEM, HOGY A KORABELI BÍRÓSÁG SZERINT MIÉRT NEM BESZÉLHETÜNK REMEKÍRÓKRÓL EGY KÖNYVSOROZAT ESETÉBEN, HA ABBÓL HIÁNYOZNAK ARANY JÁNOS MŰVEI (WODIANER-FRANKLIN PER), VAGY ARRÓL, HOGY ÜZLETI MEGFONTOLÁSOK MIKÉPPEN FORMÁLTÁK A SZÜLETŐBEN LÉVŐ OLVASÁSKULTÚRA BEFOGADÁSI FORMÁIT A TÁRCAREGÉNYTŐL A KOLPORTÁZS KÖNYVKERESKEDÉSEN ÁT A MAI IS JÓL ISMERT KÖNYVBE ZÁRT SZÖVEGEK ELTERJEDÉSÉIG BEZÁRÓLAG.

TÓTH DÓRA: PONYVA(NEMESÍTÉS)I ÜZLET

A 19. SZÁZAD MÁSODIK FELÉNEK ÉRTELMI KÖREIBEN FOLYAMATOSAN NÖTT AZ ELLENÉRZÉS A PONYVAKIADÓI VÁLLALKOZÁSOK IRÁNT. A JÓÍZLÉS LEGNAGYOBB ELLENSÉGÉNEK BUCSÁNSZKY ALAJOST TARTOTTÁK, AKINEK FÜZETEIT, KALENDÁRIUMAIT TÖBB TÍEZRES PÉLDÁNYSZÁMBAN ÁRULTÁK AZ ORSZÁG EGÉSZ TERÜLETÉN, KIADÓI STRATÉGIÁJÁNAK HÁLA. A NAGY PÉLDÁNYSZÁM AZONBAN NEM A MINŐSÉGNEK KEDVEZETT: KOSSUTH LAJOS, PULSZKY FERENC ÉS JÓKAI MÓR IS KIFEJEZTE ELLENÉRZÉSÉT A MŰFAJVAL KAPCSOLATBAN, ENNEK MEGNEMESÍTÉSÉT TARTVA A NÉPMŰVELÉS EGYIK FONTOS FELADATÁNAK. ELŐADÁSOMBAN RÖVIDEN BEMUTATOM BUCSÁNSZKYT, ILLETVE A PONYVAKIADÁSRA ADOTT VÁLASZOKAT, MINT A POLGÁRI KEZDEMÉNYEZÉSRE INDULT CORVINA KÖNYVKIADÓ-TÁRSULAT KIADVÁNYAIT, ILLETVE A TREFORT ÁGOSTON FELKÉRÉSÉRE INDÍTOTT JÓ KÖNYVEK ÉS A MAGYAR MESEMONDÓ SOROZATOKAT, EZEKNEK SIKERTELEN VAGY ÉPPEN SIKERES STRATÉGIÁIT.

BOKA LÁSZLÓ: VIHAROS SIKER, ANYAGI FIASKÓ. A HOLNAP KÉT ANTOLÓGIÁJÁNAK SZAKMAI VISSZHANGJÁRÓL ÉS ANYAGI VESZTESÉGÉRŐL

A HOLNAP NÉVEN 1908-BAN ÉS 1909-BEN NAGYVÁRADON MEGJELENT VERSANTOLÓGIÁKAT A MODERN MAGYAR POÉZIS MEGKERÜLHETETLEN MÉRFÖLDKÖVEIKÉNT, A HAZAI IRODALMI MODERNITÁS INTÉZMÉNYES ÁTTÖRÉSEKÉNT ÉRTÉKELI A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNET-ÍRÁS. A KÖRÜLÖTTÜK KIROBBANT ÉLES VITA – A POÉTIKAI MODERNITÁSON TÚL EGYESEK SZEMÉBEN A TÁRSADALMI PROGRESSZIÓ FELFORGATÓ TÉRNYERÉSÉT, VESZÉLYÉT IS VIZIONÁLVA – POLITIKAI SZINTRE EMELKEDETT, MINDAZONÁLTAL VALÓS FORDULÓPONTOT JELENTETT KONZERVATÍVOK ÉS MODERNEK KORÁBBAN ELSZÓRTNAK MONDHATÓ IRODALOMSZEMLÉLETI ÉS VILÁGNÉZETI POLÉMIÁIBAN. AZ ELSŐ ANTOLÓGIÁBAN ADY MELLETT FÖLSORAKOZÓK (BABITS MIHÁLY, BALÁZS BÉLA, DUTKA ÁKOS, EMÖD TAMÁS, JUHÁSZ GYULA, MIKLÓS JUTKA) ILLETVE A MÖGÖTTÜK MEGALAKULÓ ÚJ, IRODALMI DECENTRALIZÁCIÓT IS HIRDETŐ, AZ EGYÉNI TEHETSÉGEKNEK UTAT TÖRNI KÍVÁNÓ IRODALMI TÁRSASÁG EREDETILEG HAVI IRODALMI REVÜT KÍVÁNT MEGJELENTETNI, AMI TÖBBES (FŐLEG ANYAGI) OKBÓL NEM SIKERÜLT. BÁR ENNEK GONDOLATA MÉG ÉVEK MÚLTÁN IS VISSZA-VISSZATÉRŐEN KÍSÉRTETT, VÉGÜL KÉT ANTOLÓGIÁRA FUTOTTA EREJÜKBŐL. A TÁRSASÁG SZIMPATIZÁNSAINAK MOZGALOMMÁ SZÉLESÜLŐ MEGSZÓLALÁSAIT MINDAZONÁLTAL ADY IGAZI ÁTTÖRÉSNEK, EGYENESEN A „MAGYAR LELKEK FORRADALMÁNAK” NEVEZTE 1908 DECEMBERÉBEN. AZ ELSŐ VERSVÁLOGATÁS HANGOS SIKERÉN FELBUZDULVA – AZ ORSZÁGOS POLÉMIÁKBAN, GÚNYVERSEK TUCATJAIBAN ÉS A NAGYPOLITIKA INGERKÜSZÖBÉT IS ÁTÜTŐ POLÉMIASOROZATOK UTÁN – A MÁSODIK, FÉL ÉVVEL KÉSŐBBI, 1909 ÁPRILISÁRA MEGJELENŐ ÚJABB KÖTETHEZ MÁR EGYENESEN ANATOLE FRANCE-SZAL AKARTAK ELŐSZÓT ÍRATNI A HOLNAP-OSOK. MINDEZ VÉGÜL ELMARADT UGYAN, A HOLNAP ÚJ VERSEIT MINDAZONÁLTAL MÁR NEM A HELYI TÁRSASÁG, HANEM A FŐVÁROSI DEUTSCH ÉS TÁRSA ADTA KI, MEGLEPŐEN NAGY, 1500-AS PÉLDÁNYSZÁMBAN.

A NYUGATTAL PÁRHUZAMOSAN A HOLNAPNAK KÉTSÉG KÍVÜL ÓRIÁSI SZEREPE VOLT A SZÁZADELŐ IRODALMI HARCAIBAN AZ ÚJ TEHETSÉGEK FELMUTATÁSÁBAN, EZEK MELLETT IS SZÁMOS KEZDEMÉNYEZÉSÜK, ÉRDEMÜK ISMERT, MELYET A FŐVÁROSI TÁRSUK RÉSZBEN ELTANULT, RÉSZBEN TOVÁBB VITT, MIUTÁN A HOLNAP MOZGALMA - AKIBEN A NYUGAT EGY IDEIG INKÁBB RIVÁLIST MINTSEM TÁRSTÖREKVEST LÁTOTT - FOKOZATOSAN BETÖLTÖTTE SZEREPÉT, S LASSAN ELHALKULT, LEGJOBBJAIT PEDIG - A SIKERES VÉD- ÉS DACSZÖVETSÉG UTÁN - A FŐVÁROS ELHÓDÍTOTTA. MINDEHHEZ AZ ELHALKULÁSHOZ TEVŐLEGES KÖZE VOLT UGYANAKKOR AZ ANTOLÓGIÁK ÓRIÁSI ANYAGI KUDARCÁNAK IS. AZ ELŐADÁS A FŐVÁROSI TÁRSUK ÁRNYÉKÁBAN MÁRA NÉMIKÉPP MÉLTATLANUL ELFELEDETT CSOPORTOSULÁSRÓL ÉS HÉZAGPÓTLÓ MÓDON A KÉT VERSVÁLOGATÁS KONKRÉT ANYAGI VESZTESÉGÉRŐL ÉS ENNEK OKAIRÓL KÍVÁN RÉSZLETESEN BESZÁMOLNI. AZ ELSŐ KÖTETET UGYAN HELYI MECÉNÁSOK ÉS NYOMDATULAJDONOSOK FINANSZÍROZTÁK, DE A BIZTOS BEVÉTELT A HOLNAP TAGJAI ÉS KEZDETI TÁMOGATÓIK A SINGER ÉS WOLFNER BIZOMÁNYA RÉVÉN REMÉLTÉK GARANTÁLTNAK. CSAKHOGY A KONKRÉT ÉRTÉKESTÉSEK MÁR EZ ESETBEN IS EL-ELMARADOZTAK, A MÁSODIK ANTOLÓGIÁBÓL PEDIG - MINDEN IRODALMI SZENZÁCIÓ, ORSZÁGOS SIKER ÉS POLÉMIA ELLENÉRE - ALIG SZÁZ PÉLDÁNYT SIKERÜLT VÉGÜL ELADNI. OLYANNYIRA, HOGY AZ EMLÍTETT BUDAPESTI KIADÓVÁLLALAT KOLLÁNYI BOLDIZSÁRT, AZ 1909-ES ANTOLÓGIA SZERKESZTŐJÉT (ÉS KÖZVETETTEN A POÉTÁKAT) LEVÉLBEN SZÓLÍTOTTA FÖL AZ ANYAGI KÁR MEGTÉRÍTÉSÉRE, A JOGI PER LEHETŐSÉGÉT SEM ZÁRVA KI, MINDEKÖZBEN PEDIG ARRÁ A SOMMÁS FELISMERÉSRE JUTVA, HOGY „MAGYAR SZÉPIRODALMI KÖNYVET KIADNI LEHETETLEN”.

OCISOVAI DÓRA: FÉRFI ÉS NŐI SZEREPEK A KIADÓI IPARBAN. AMÍG A KÖNYVKIADÁS ÉLETBEN TART? VIRGINIA ÉS LEONARD WOOLF KAPCSOLATA

A KÖZTUDOTTAN DEPRESSZIÓVAL KÜZDŐ VIRGINIA WOOLF IRODALMI ALKOTÁSAI NAGY HATÁSSAL VOLTAK SAJÁT LELKIÁLLAPOTÁRA, S VISZONT; ALKOTÓI KREATIVITÁSA MÉLYEN TÁPLÁLKOZIK ÉLETE TRAUMÁIBÓL. GEREVICH JÓZSEF PSZICHIÁTER EGYENESEN ÚGY FOGALMAZ: „SOKK-ÉRZÉKENYSÉGE” TETTE ŐT ÍRÓVÁ. A SZAKEMBER MŰVÉSZETPSZICHOLÓGIAI KUTATÁSAIBAN AZT ÁLLAPÍTTA MEG, HOGY WOOLF SZÁMÁRA TERÁPIA VOLT AZ ÍRÁS, AMELYET AZÉRT TALÁLT A MAGA SZÁMÁRA, HOGY TESTI ÉS LELKI ÖSSZEOMLÁSAI IDEJÉN ÁTÉLT PASSZIVITÁSÁBÓL KÉPES LEGYEN KITÖRNI.

VIRGINIA FÉRJE, LEONARD WOOLF EGYSZEMÉLYBEN VOLT ELSŐ OLVASÓJA, ÜGYNÖKE, KIADÓJA, TÁRSA, INSPIRÁLÓJA. A FÉRFI VÉLEMÉNYE ÉLETÉBEN TÖBB, MINT MEGHATÁROZÓ, EGYÉRTELMEŰEN FACILITÁLTA SZÁMÁRA AZ ALKOTÁSI FOLYAMATOT:

„NOS, LEONARD ELOLVASTA A VILÁGÍTÓTORNYOT ÉS AZT MONDJA, EZ A LEGJOBB KÖNYVEM ÉS “MESTERMŰ”-NEK HÍVJA. ANÉLKÜL MONDTA EZT, HOGY KÉRDEZTEM VOLNA.” (1927. JANUÁR 23.) – ILYEN ÉS HASONLÓ RÉSZLETEK KÍSÉRIK A MŰVEK SZÜLETÉSÉT WOOLF NAPLÓIBAN: „L. KOMOLYABBAN VESZI AZ ORLANDO-T, MINT VÁRTAM. AZT GONDOLJA, BIZONYOS TEKINTETBEN JOBB IS, MINT A VILÁGÍTÓTORONY.”(1928. MÁJUS 31.)

EGY-EGY REGÉNYE BEFEJEZÉSÉNEK IDŐSZAKA AZONBAN AZ ÍRÓNŐ SZÁMÁRA ALKOTÁSLÉLEKTANI ÉS ÉLETTANI SZEMPONTBÓL IS EGYARÁNT KÜLÖNÖSEN „VESZEDELMEZ” VOLT. AMIKOR ELÉRKEZETT AZ AKTUÁLIS KÖNYV LEZÁRÁSA, MÁR NEM TUDOTT A BETEGSÉGE ELŐL HOVÁ MENEKÜLNI, ÍGY AZ EGYRE JOBBAN ELHATALMASODOTT RAJTA. Ő MAGA ARRA HASZNÁLTA AZ ÍRÁST, HOGY MEGÉREZVÉN A KÖZELEDŐ DEPRESSZIÓT, FOLYAMATOSAN TOLJA AZT MAGA ELŐTT, AMÍG A MŰ VÉGÉRE NEM ÉRT. WOOLF E SAJÁTOS ÖNTERÁPIÁJA, AMELYET A PROFESSZIONÁLIS PSZICHOANALÍZISHZ HASONLÍTOTT, ÉLETE VÉGÉIG TÖBB-KEVESEBB SIKERREL MŰKÖDÖTT, MIELŐTT VÉGÜL ELVESZÍTETTE HATÉKONYSÁGÁT.

KAPCSOLATUK TOTÁLIS JELLEGÉT ISMERVE JOGGAL MERÜL FEL A KÉRDÉS, HOGY FÉRJE, AKI HIVATÁSOS KIADÓJA IS VOLT, MIVEL JÁRULT HOZZÁ A BETEGSÉG FENYEGETŐ RÉMÉNEK ELÜZÉSÉHEZ AZ ÍRÓNŐ ÉLETÉBŐL ÉS MINDENNAPJAIBÓL EGYARÁNT. HOGYAN TARTOTTA FENN EZT A KREATÍV ALKOTÓI FOLYAMATOT LEONARD WOOLF? MI VOLT A SZEREPE A FÉRFINEK ÉS KIADÓI TEVÉKENYSÉGÉNEK A PÁRATLAN ÍRÓI ÉLETMŰ MEGSZÜLETÉSÉBEN? HOGYAN MŰKÖDÖTT 'A SAJÁT SZOBA' A VALÓSÁGBAN? ÉS VÉGÜL: VAN-E MŰVÉSZETPSZICHOLÓGIAI JELENTŐSÉGE FÉRFI ÉS NŐI SZEREPEKNEK A KÖNYVKIADÓI IPARBAN? PSZICHOBIOGRÁFIAI SZEMLÉLETŰ ELEMZÉSÜNKBEN EZEKRE A KÉRDÉSEKRE KÍSÉRLÜNK MEG VÁLASZT TALÁLNI.

RÓZSAFALVI ZSUZSANNA: „LÁTOM KIKELNI ZÖRGŐ PAPIROS-SÍRJUKBÓL TIZENNYOLC ÉVI MUNKÁSSÁGOM TERMÉKEIT” RÁKOSI VIKTOR ÖSSZEGYŰJTÖTT MUNKÁI

A SZÁZADFORDULÓTÓL KEZDŐDŐEN A RÉVAI TESTVÉREK PROGRAMSZERŰEN JELENTETTE MEG HAZAI PRÓZAÍRÓINK LEGJAVÁT: JÓKAI MÓR, MIKSZÁTH KÁLMÁN, EÖTVÖS KÁROLY MŰVEIT. AZ AMBRUS ZOLTÁN ÉLETMŰKiadással PÁRHUZAMOSAN EGY MÁSIK – PUBLIKÁCIÓS TECHNIKÁJÁT ÉS NÉPSZERŰSÉGÉT TEKINTVE IS HASONLÓ – ÍRÓ MŰVEINEK, RÁKOSI VIKTOR PRÓZÁJÁNAK MEGJELENTETÉSÉRE VÁLLALKOZTAK. A NAPILAPOKBAN SZÉTSZÓRVA MEGJELENT SZÖVEGEK KÖTETBEN SZÁMOS KIADÓNÁL LÁTTAK NAPVILÁGOT, E KIADÁSI JOGOK MEGVÁSÁRLÁSA VOLT AZ ELSŐ LÉPÉSE A MUNKÁLATOKNAK. E SZERZŐDÉSEK KÉPEZIK LEGFŐBB FORRÁSÁT ELŐADÁSOMNAK. MÁSIK PILLÉRE A VIZSGÁLÓDÁSNAK A FENNMARADT TEKINTÉLYES SZÁMÚ KIADÓI-ÍRÓI LEVELEZÉS, MELY A MEGJELENTETÉS TECHNIKAI ÉS GAZDASÁGI HÁTTERÉRŐL VALLANAK, VALAMINT ARRÓL A NEHÉZSÉGRŐL, HOGY HOGYAN IS LEHET EGYSÉGES KOMPOZÍCIÓBA RENDEZNI A KÜLÖNBÖZŐ MODALITÁSÚ, ÁLNÉVEN PUBLIKÁLT SZÖVEGEKET, ÍGY A SZABADSÁGHARCOS NOVELLÁKAT, A REGÉNYEKET ÉS A (KÜLÖNBÖZŐ) ÁLNÉVEN PUBLIKÁLT HUMORESZKEKET.

SZÉNÁSI ZOLTÁN: TÁLTOSTÓL AZ ATHENAEUMHOZ. BABITS MIHÁLY 1920–1921- ES KIADÓVÁLTÁSÁRÓL

A BABITS MIHÁLY VERSEI KRITIKAI KIADÁSÁNAK NEGYEDIK KÖTETÉN DOLGOZVA KEZDTEM EL FOGLALKOZNI AZ 1920 DECEMBERÉBEN A TÁLTOS KIADÓ ÁLTAL GONDOZOTT NYUGTALANSÁG VÖLGYE CÍMŰ KÖTET KIADÁSTÖRTÉNETÉN. MINDENEKELŐTT A KÖTET RENDKÍVÜL ROSSZ NYOMDAI KIVITELEZÉSE VEZETETT EL A KIADÓI HÁTTÉR ALAPOSABB FELTÁRÁSHOZ MELYEK SORÁN NAGYJÁBÓL REKONSTRUÁLHATÓ VÁLT A KÖLTŐ 1920-1921-ES KIADÓVÁLTÁSA. BÁR BABITSNAK A TÁLTOS KIADÓVAL 1919-BEN KÖTÖTT SZERZŐDÉSÉT NEM ISMERJÜK, A FŐVÁROSI LEVÉLTÁRÁBAN MEGTALÁLHATÓ A SZABÓ DEZSŐVEL EKKORTÁJT KÖTÖTT KIADÓI MEGÁLLAPODÁS, MELY ALAPJÁN – TEKINTETBE VÉVE A KÉT ALKOTÓ HASONLÓ IRODALMI STÁTUSZÁT – KÖVETKEZTETHETÜNK A BABITSCSAL KÖTÖTT SZERZŐDÉS TARTALMÁRA IS. A TOVÁBBI KUTATÁSOKHOZ JÓ FORRÁSANYAGOT SZOLGÁLTAT AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN ŐRZÖTT HAGYATÉK, MELYBEN TÖBBEK KÖZÖTT MEGTALÁLHATÓK AZ ATHENAEUM KIADÓVAL KÖTÖTT SZERZŐDÉSEK ÉS ELSZÁMOLÁSOK IS, EMELLETT A PETŐFI IRODALMI MÚZEUM MIKES LAJOS-HAGYATÉKÁBAN IS TALÁLHATÓ NÉHÁNY FELJEGYZÉS, MELY ALAPJÁN KÖVETKEZTETÉSEKET TUDUNK LEVONNI A KIADÓVÁLTÁS KÖRÜLMÉNYEIRE VONATKOZÓAN. AZ ELŐADÁS SORÁN SZERETNÉK RÁVILÁGÍTANI ARRÁ, HOGY MILYEN SZEMÉLYES ÉS ANYAGI MOTIVÁCIÓK VEZETHETTEK EL ODA, HOGY 1920. DECEMBER 30-ÁN – MIKÖZBEN MÉG ÉLŐ SZERZŐDÉSE VOLT A TÁLTOS KIADÓVAL – BABITS ÚJ MEGÁLLAPODÁST KÖTÖTT AZ ATHENAEUMMAL, MELY EZT KÖVETŐEN HALÁLIG KÖLTŐI ÉS ÍRÓI ÉLETMŰVÉNEK KIADÓJA LETT.

TELLER KATALIN: „HAMISÍTATLAN PÓTIRODALOM” AZ IRODALMI ÉS ISMERETTERJESZTŐ FÜZETSOROZATOK TÖMEGFOGALMA A SZÁZADFORDULÓN ÉS AZ 1920-AS ÉVEKBEN

A NYUGAT-EURÓPAI TRENDEKET KÖVETVE A MAGYARORSZÁGI KIADÓK AZ 1870-ES ÉVEKTŐL FELERŐSÍTIK A SZÉLESEBB OLVASÓKÖZÖNSÉGNEK SZÓLÓ KIADVÁNYOK FORGALMAZÁSÁT, AMELYEKET NAGYRÉSZT SZOROZATOK FORMÁJÁBAN JELENTETNEK MEG. FRANKLIN 1875-BEN INDÍTTA EL A MÁR-MÁR MATUZSÁLEMI KORT - 45 ÉVET - MEGÉLŐ OLCSÓ KÖNYVTÁRÁT, SINGER ÉS WOLFNER A KÖZEL UGYANENNYI ÉVIG FUTÓ EGYETEMES REGÉNYTÁRBA 1885-BEN FOG BELE, TÍZ ÉVRE RÁ PEDIG A FILLÉRES KÖNYVTÁRRAL JELENTKEZIK. EMELLETT KÜLÖNBÖZŐ BÖLCSÉSZET- ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYOS TÁRSULATOK, FELEKEZETI EGYESÜLETEK ÉS A MUNKÁSKULTÚRA INTÉZMÉNYEI IS FELISMERIK A KEVÉSBÉ VAGYONOS RÉTEGEK VÁSÁRLÓEREJÉT, ÉS PROFILJUKNAK MEGFELELŐ ISMERETTERJESZTŐ FÜZETEKSEL LÁTJÁK EL A PIACOT. EBBEN A TENDENCIÁBAN NEMCSAK A VÁLLALATI SZERKEZETVÁLTÁS ÉS A PROFITORIENTÁCIÓ ÚJABB MINŐSÉGE CSAPÓDIK LE, HANEM AZ OLVASÁSI ÉS ÁLTALÁNOSABBAN A MŰVELŐDÉSI SZOKÁSOK VÁLTOZÁSA ÉS A FOKOZOTT MŰFAJI IMPORT - FŐKÉNT A DETEKTÍVREGÉNYÉ - IS.

A HOSSZABB ÉLETTARTAMÚ SZOROZATOKAT KÍSÉRŐ PROGRAMADÓ ÍRÁSOK, KRITIKÁK ÉS - AZ ELVÉTVÉ TALÁLHATÓ - OLVASÓI REFLEXIÓK ALAPJÁN AZ ELŐADÁS AZT A KÉRDÉST JÁRJA KÖRÜL, HOGY AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ MENNYIBEN HATOTT A KIADÓI STRATÉGIÁK MÓDOSULÁSÁRA, ÉS FŐKÉNT A NÉPSZERŰSÉGHEZ ÉS A TÖMEGESSÉGHEZ KAPCSOLÓDÓ KIADÓI ÉS KRITIKUSI ELKÉPZELÉSEKRE. EBBEN AZ ÖSSZEFÜGGÉSBEN KÜLÖNÖSKÉPP RELEVÁNSNAK BIZONYULHAT AZ A KÉRDÉS, HOGY A KORABELI TÖMEGFOGALMAKKAL TÁRSÍTOTT, A FORMÁTLAN VS. SZERVEZETT TÖMEGRE UTALÓ MINŐSÍTÉSEK MIKÉNT JELENNEK MEG A KIADÓK ÉS A BEFOGADÓK REFLEXIÓIBAN, MENNYIBEN KÉPEZIK LE A NÉPSZERŰ ÉS A TÖMEGKULTÚRA KÖZTI PARADIGMATIKUS VÁLTÁST.

WIRÁGH ANDRÁS: A TERJESZTÉSTŐL A TERJEDÉSIG. A SZÁZADFORDULÓS SZÖVEGTRANSFER STRATÉGIÁIRÓL

A SZÁZADFORDULÓN A SZERZŐK ÉS A LAPSZERKESZTŐK VÁLTOZATOS MÓDON TÖLTÖTTÉK MEG A MINDEN LAPSZÁMBÓL ELMARADHATATLAN TÁRCAROVATOT. MIKÖZBEN BUDAPEST ÉS A VIDÉKI KÖZPONTOK, VÁRMEGYESZÉKHELYEK ÉS NAGYVÁROSOK NAPILAPJAI VISZONYLAG KÖNNYEN HOZZÁFÉRHETTEK AZ ÉRTÉKES IRODALMI TARTALOMHOZ, LÉVÉN SZÁMOS OLVASÓVAL, ELŐFIZETŐVEL ÉS ÁLLANDÓ HIRDETŐVEL RENDELKEZTEK, AZ NÉMIKÉPP MEGLEPŐ, HOGY A TÁVOLI VÁRMEGYÉK NÉHÁNY EZER LAKOSÚ TELEPÜLÉSEIN MEGJELENŐ, NÉGY-HAT OLDALAS HETI MEGJELENÉSŰ HÍRLAPOKBAN IS RENDSZERESEN FELBUKKANTAK A KOR LEGISMERTEBB SZERZŐINEK ÍRÁSAI. AZ ORSZÁG SZINTE MINDEN PONTJÁRA KITERJEDŐ SZÖVEGTRANSFER HÁTTERÉBEN A LAZÁN KÖRVONALAZOTT JOGI KONTEXTUS MELLETT FELFEDEZHETJÜK A TERJESZTŐI TRÜKKÖK, ILLETVE A LAPOK KÖZÖTTI HOMÁLYOS KÜLÖNMEGEGYZÉSEK NYOMAIT IS. A SZÖVEGÁRAMLÁS, NOHA PONTOS ÚTVONALAIVAL FELTEHETŐEN CSAK EGYES ÉLELMES VIDÉKI LAPSZERKESZTŐK LEHETTEK TISZTÁBAN, 1911-RE OLYAN INTENZITÁSÚ VOLT, HOGY AMIKOR A FŐVÁROSBAN NÉHÁNY JELES SZEMÉLYISÉG EGY ÉRDEKVÉDELMI SZERVEZET MEGALAPÍTÁSÁT FONTOLGATTA, AZ EZZEL KAPCSOLATOS DISKURZUS EGYIK SAROKPONTJÁNAK SZÁMÍTOTT A VIDÉKI LAPOK SZERINTÜK JOGSÉRTŐ „IRODALMI KALÓZKODÁSA” IS. ELŐADÁSOMBAN A SZERVEZET ELINDÍTÁSA KÖRÉ INDÍTOTT HÍRLAPI ANKÉT NÉHÁNY JELLEGZETES REFLEXIÓJÁNAK BEMUTATÁSA MELLETT KONKRÉT PÉLDÁK SEGÍTSÉGÉVEL EGY-EGY NAPILAP IRODALMI „BESZERZÉssel” KAPCSOLATOS STRATÉGIÁJÁT, ILLETVE TÁRCASZÖVEGEK TERJESZTÉSI-TERJEDÉSI ÚTVONALAIT TEKINTEM ÁT.

RUDISCH FERENC: KÖNYVKONJUNKTÚRA AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ VÉGÉN – AZ OLCSÓ REGÉNY ESETÉNEK MÉDIATÖRTÉNETI OLVASATA

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ ZÁRÓSZAKASZÁBAN A POPULÁRIS KIADVÁNYOK RITKÁN TAPASZTALT PÉLDÁNYSZÁM EMELKEDÉSE A HAZAI KÖNYVPIAC MEGLEPŐ FEJLEMÉNYE VOLT. A GYORSAN NÉPSZERŰSÉGET SZERZŐ VÁLLALKOZÁSOK KÖZÉ TARTOZOTT AZ ATHENAEUM KIADÓ OLCSÓ REGÉNY KÖNYVSOROZATA IS. A KÉTHETI RENDSZERESSÉGGEL, ZSEBKÖNYV FORMÁTUMBAN, 80-100 EZER PÉLDÁNYSZÁMBAN MEGJELENŐ SOROZAT 1917 NOVEMBERÉBEN HELTAI JENŐ AZ UTOLSÓ BOHÉM CÍMŰ REGÉNYÉVEL (ÉS RENDKÍVÜL ALACSONY, 60 FILLÉRES ÁRRAL) DEBÜTÁLT, MAJD TÖBBEK KÖZÖTT JÓKAI-, MIKSZÁTH-, DOYLE- ÉS DOSZTOJEVSZKIJ-SZÖVEGET IS KÖZÖLT, JÓ ÉRZÉKKEL VÁLOGATVA AZ EGYÉBKÉNT IS ELMOSÓDÓ KONTÚROKKAL RENDELKEZŐ KULTURÁLIS REGISZTEREK KÍNÁLATÁBÓL. HIRTELEN NÉPSZERŰSÉGÉT AZ OLCSÓ REGÉNY ELSŐDLEGESEN AZONBAN MÉGSEM ÜGYES SZELEKCIÓS POLITIKÁJÁNAK, HANEM SOKKAL INKÁBB MEDIÁLIS SEGÍTŐJÉNEK, AZ ESTNEK KÖSZÖNHETTE. A KÉT KULTURÁLIS VÁLLALKOZÁS KÖZÖTTI HATÉKONY EGYÜTTMŰKÖDÉST AZ A PÁRHUZAMOSSÁG BIZTOSÍTOTTA, HOGY AZ ATHENAEUM RÉSZVÉNYEINEK TÖBBSÉGÉT 1917-TŐL AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚS VÁLSÁGOT GÁTLÁSTALANUL KIHASZNÁLÓ MIKLÓS ANDOR, AZ EST LAPTULAJDONOSA BIRTOKOLTA. ELŐADÁSOM ÉRVELÉSE SZERINT IRODALOM ÉS SAJTÓ HOSSZÚÉLETŰ MEDIÁLIS ÖSSZJÁTÉKÁNAK HAZAI TÖRTÉNETÉBEN AZ OLCSÓ REGÉNY SOROZATÁVAL ÚJ FEJEZET KEZDŐDIK: A NÉPSZERŰ (DE HANGSÚLYOZOTTAN NEM VÁSÁRI) IRODALOM TOVÁBBRA SEM SZAKAD EL A SAJTÓ KÖZVETÍTŐAPPARÁTUSÁTÓL, AZONBAN MÁR NEM MAGÁBAN A SAJTÓBAN, HANEM ÖNÁLLÓ FIZIKAI FORMÁBAN JELENIK MEG, MIKÖZBEN NÉPSZERŰSÉGE A KULTURÁLIS ÁRUK HÉTKÖZNAPI FORGALMÁBAN TOVÁBBRA IS MEGMARAD.

A BULVÁRSAJTÓ HASÁBJAIRÓL VISSZASZORULÓ NÉPSZERŰ IRODALOM MÁR ÖNÁLLÓ KÖNYVEKBEN PUBLIKÁLVA IS MAGAS PÉLDÁNYSZÁMOKAT KÉPES PRODUKÁLNI, UGYANAKKOR A SAJTÓTÓL TOVÁBBRA IS FÜGG, HISZEN FELHASZNÁLJA ANNAK TERJESZTÉSI INFRASTRUKTÚRÁIT (UTCAI RIKKANCSOK, VASÚT), KIADÁSI-SZERKESZTÉSI GYAKORLATAIT (KIS FORMÁTUM, PERIODIKUSSÁG) ÉS ÜZLETPOLITIKÁIT (HIRDETÉSEK, ALACSONY ÁR). AZ OLCSÓ REGÉNY INDULÁSÁT REKLÁMOZÓ PLAKÁTON A FELTŰNŐEN HETEROGÉN TÁRSADALMI ÖSSZETÉTELŰ VÁRAKOZÓSEREG ELŐTT EGY RIKKANCS TÁSKÁJÁBAN AZ EST LAPSZÁMAI SORJÁZNAK, HÓNA ALATT VISZONT A KÖNYVSOROZAT PÉLDÁNYAIT CIPELI. A NAGYPÉLDÁNYSZÁMÚ KÖNYVEK FELTŰNÉSE AZ IRODALMI MEZŐ SZÁMÁRA PRODUKCIÓS VÁLTOZÁSOKAT IS ÍGÉRT: A FOLYAMATTÓL 1918-BAN SCHÖPFLIN ALADÁR A MAGYAR ELBESZÉLŐIRODALOM ZSURNALISZTIKÁTÓL („A TÁRCA-ROVAT IGÉNYEITŐL”) VALÓ FELSZABADULÁSÁT REMÉLTE. ELŐADÁSOM A FENTI GONDOLATMENETEK KIFEJTÉSE MELLETT A KÖNYVPIAC ELSŐ VILÁGHÁBORÚS KONJUNKTÚRÁJÁNAK LEHETŐSÉGFELTÉTELEIT IS MEGVIZSGÁLJA, SŐT A SAJTÓAPPARÁTUSOK SEGÍTSÉGÉVEL (IS) TERJESZTETT KÖNYVSOROZATOK GYORS SIKERÉNEK KORTÁRSI ÉRTELMEZÉSÉRE IS FIGYELMET FORDÍT.

KOLOH GÁBOR: A SYLVESTER IRODALMI ÉS NYOMDAI INTÉZET SZEREPVÁLLALÁSA A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTTI NEMZETI TERRITORIALIZÁCIÓBAN

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚT KÖVETŐ ÉVTIZEDEK A KELET-KÖZÉP-EURÓPAI NÉPEK SZÁMÁRA A NEMZETI TERRITORIALIZÁCIÓ IDŐSZAKÁT HOZTÁK EL: SZEREPÜKET, NEMZETI PROGRAMJUKAT ÚJRA KELLETT FOGALMAZNIUK, AMELYNEK SORÁN MAGYARORSZÁGON POLITIKAI PROGRAMMÁ VÁLT A TERÜLETI REVÍZIÓ KÖVETELÉSE. A HARMINCAS ÉVEKTŐL AZONBAN, A NÉMET TERJESZKEDÉS HATÁSÁRA, EGYRE INKÁBB FELERŐSÖDTEK A HAZAI NÉMETEKSEL KAPCSOLATOS AGGÁLYOK ÉS FÉLELEMEL, SŐT ELLENSZENV IS, AMELY TOVÁBBI LÖKÉST ADOTT A DEMOGRÁFIAI ÁTMENET KÖVETKEZTÉBEN MÁR ÉREZHETŐ HATÁSSAL BÍRÓ MAGYAR SZÜLETÉSSZÁM CSÖKKENÉSE MIATTI NEMZETPUSZTULÁSI RETORIKÁNAK. ENNEK KERETÉBEN VÁLT EGYRE INTENZÍVEBBÉ AZ ORMÁNSÁGI EGYKÉZÉSRŐL FOLYTATOTT DISKURZUS, AMELYNEK ALAKULÁSÁBAN TÖBB KIADVÁNY, ÍGY PÉLDÁUL AZ ELSÜLLYEDT FALU A DUNÁNTÚLON: KEMSE KÖZSÉG ÉLETE (ELEK PÉTER SZERKESZTÉSÉBEN, TELEKI PÁL ELŐSZAVÁVAL ÉS MÁSONK MELLETT KOVÁCS IMRE TANULMÁNYÁVAL) VAGY KISS GÉZA KÁKICSI LELKÉSZ ORMÁNSÁG CÍMŰ MONOGRÁFIAJA, ILLETVE A JAVASLATOK AZ EGYKE LEKÜZDÉSÉRE : A DUNAMELLÉKI REF. EGYHÁZKERÜLET 1936. ÉVI KÖZGYŰLÉSÉNEK MEMORANDUMA A M. KIR. KORMÁNYHOZ. C. KIADVÁNY IS MEGJELENT. EZEKNEK A MUNKÁKNAK NEMCSAK A TÉMÁJUK, ÉS AZ AKKORI AKTUÁLPOLITIKAI FONTOSSÁGUK VOLT KÖZÖS, DE A KIADÓJUK IS.

A SYLVESTER IRODALMI ÉS NYOMDAI INTÉZET 1926-TÓL KEZDVE EGYARÁNT JELESKEDETT A SZÉPIRODALMI ÉS A REFORMÁTUS HITÉLETI KIADVÁNYOKBAN, DE AZ ÉRDEKLŐDÉSE EGYRE INKÁBB A POLITIKAI, A NEMZET SORSÁT, JÖVŐJÉT ÉRINTŐ KÉRDÉSEK FELÉ FORDULT. ÉRDEMES AZONBAN FELVETNI A KÉRDÉST, HOGY MÉGIS MILYEN OKOK VEZETTEK AHHOZ, HOGY A KIADÓ AZ ORMÁNSÁGI EGYKE-KÉRDÉST FELKAROLTA? MILYEN KAPCSOLAT FŰZTE TILDY ZOLTÁNT AZ ORMÁNSÁGHOZ ÉS EGYÁLTALÁN, MIT MONDHATUNK EL A KIADÓI TEVÉKENYSÉG A KORSZAK POLITIKAI VÁLTOZÁSAINAK KAPCSOLATÁRÓL?

ELŐADÁSOMBAN TÖBBEK KÖZT AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRBAN ŐRZÖTT 800 KÖTETNYI SYLVESTER NYOMDAI KIADVÁNY ALAPJÁN SZERETNÉM MEGVIZSGÁLNI A KÉRDÉST, ÉRINTVE A KIADÁS INTENZITÁSÁT, A RENDSZERES SZERZŐK SZEMÉLYÉT ÉS A FORMÁLIS KAPCSOLATOK MÖGÖTTI INFORMÁLIS HÁLÓ MŰKÖDÉSÉT IS.

ARANY ZSUZSANNA: „ÍRÓ KONTRA REKLÁM?” REFLEXIÓK AZ IRODALMI MARKETINGTEVÉKENYSÉGRE A NYUGATBAN

1931 JANUÁRJÁBAN A NYUGAT BARÁTOK KÖRE ANKÉTOT SZERVEZETT REKLÁM ÉS MŰVÉSZET KÉRDÉSKÖRÉBEN. A BUDAPESTI NEMZETKÖZI VÁSÁR SZERVEZŐBIZOTTSÁGA ARRA KÉRTE A FOLYÓIRAT SZERKESZTŐSÉGÉT, HOGY AZ „IRODALOM MUNKÁSAI” MONDJÁK EL VÉLEMÉNYÜKET, MIKÉPP TUDNÁNAK A „NEMZET NAGY GAZDASÁGI ÉLETÉBE” BEKAPCSOLÓDNI. A KÉRDÉSRE TÖBB NEVES ÍRÓ IS VÁLASZOLT – MINT MÓRICZ ZSIGMOND, KODOLÁNYI JÁNOS, KARINTHY FRIGYES –, DE MEGSZÓLALT A PROPAGANDAPLAKÁTOKAT KÉSZÍTŐ KÉPZŐMŰVÉSZ, BERÉNY RÓBERT ÉS A JELES KONFERANSZIÉ, NAGY ENDRE IS. MÓRICZ KÉSŐBB IS SZÓT EJTETT A KÉRDÉSRŐL: AZ KÖNYV ÉS AZ ÍRÓ A VÁSÁRON CÍMŰ SZÖVEGÉBEN OLYAN KIJELENTÉSEKET TETT, MISZERINT „AZ ÍRÓ CSAK TEREMTŐJE A KÖNYVNEK, DE NEM TERJESZTŐJE”, VAGY „SENKI SEM AKAR KÖNYVET KIADNI.” SAJÁTOS PIACKUTATÁST IS VÉGZETT, FIGYELTE A KÖZÖNSÉG REAKCIÓIT, LEJEGYEZTE, MELYIK CÉG MILYEN REKLÁMTRÜKKJE VÁLIK BE, SŐT ÖTLETET IS AZON, HOGYAN LEHETNE AZ IRODALMAT JOBBAN ELADNI.

EGY ÉVVEL KÉSŐBB MÁR A REKLÁMSZÖVEGRŐL MINT ÚJ MŰFAJRÓL IS SZÓ ESIK A FOLYÓIRATBAN, ANNAK A BARINKAY FERENCNEK KÖSZÖNHETŐEN, AKI 1931 ŐSZÉN TARTOTT ELŐADÁST A REKLÁM LÉLEKTANÁRÓL, SZINTÉN A NYUGAT BARÁTOK KÖRÉBEN.

REKLÁM ÉS IRODALOM, AZ IRODALOM IPAROSODÁSÁNAK KÉRDÉSKÖRE TEHÁT NEMCSAK AZ ANKÉT APROPÓJÁBÓL KERÜLT TERÍTÉKRE (A KÜLÖNFÉLE ANYAGI TÁMOGATÁSOKON TÚL) AZ ELŐFIZETŐK PÉNZÉBŐL ÉS ÉPP A HIRDETÉSEKBŐL SZÁRMAZÓ BEVÉTELEKBŐL MAGÁT FENNTARTÓ NYUGATBAN. SZÁMOS OLYAN SZÖVEGET TALÁLUNK MÉG, MELYEK ARRÓL TANÚSKODNAK, HOGY A MODERN IRODALOM JELENTŐS FÓRUMÁBAN TUDATOSAN ÉS VISSZAVISSZATÉRŐEN REFLEKTÁLTAK IRODALOM ÉS MARKETING KÉRDÉSKÖRÉRE, VALAMINT A 20. SZÁZAD ELSŐ ÉVTIZEDEIBEN TAPASZTALHATÓ ERŐTELJES VÁLTOZÁSOKRA – MŰVÉSZET, KULTÚRA, GAZDASÁGI ÉS TECHNIKAI FEJLŐDÉS, NAGYVÁROSI LÉTFORMA ÉS SZÁMOS MÁS TÉNYEZŐ KÖLCSÖNVISZONYAIRA.

ADORJÁN ANDOR MÁR 1909-BEN CIKKEZIK AZ IRODALOM ELIPAROSODÁSÁRÓL, SZABÓ DEZSŐ 1912-BEN ESSZÉT KÖZÖL AZ IRODALOM TÁRSADALMI FUNKCIÓJÁRÓL; 1928-BAN PEDIG SZOLNOKI ISTVÁN A KULTÚRA IRÁNYÍTÁSÁRA KÉPES EMBERTÍPUSOKRÓL IS ÉRTEKEZIK. AHOGY FÖLDI MIHÁLY MEGJEGYZI, IGNOTUS-RÓL SZÓLÓ 1924-ES ÍRÁSÁBAN: „NEM LEHET SZEMET HÚNYNUNK A MODERN ÍRÓ JELENSÉGE FÖLÖTT. [...] ÍRÁS VAN, MUNKA, MŰHELY, IDEGIZGALOM ÉS HIVATAL, ÜGYNÖKÖKKEL, SZÁZALÉKOKKAL, ÍVSZÁMOKKAL, KERESLETEK ÉS IGÉNYEK KIELÉGÍTÉSÉVEL, REKLÁMMAL ÉS AZ EGYÉNI HAJLAM, AZ IDEGDISZPOZÍCIÓ MELLETT SZINTE ÜZLETI CÉLTUDATOSSÁGGAL ÉS PONTOSSÁGGAL.”

TÜSKÉS ANNA: DORMÁNDI LÁSZLÓ ÉS A PANTHEON KIADÓ

DORMÁNDI LÁSZLÓ 1926-TÓL AZ 1920-BAN ALAPÍTOTT PANTHEON IRODALMI INTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG IGAZGATÓJA A KIADÓ 1950-ES MEGSZÜNTETÉSÉIG. A PETŐFI IRODALMI MÚZEUM KÉZIRATTÁRÁBAN ŐRZÖTT HAGYATÉKÁBAN FENNMARADT TÖBB EZER DARABOS LEVELEZÉSE - MELYET A FRANCIA-MAGYAR KAPCSOLATOKAT A LEVELEZÉSEK TÜKRÉBEN BEMUTATÓ ADATBÁZISBAN ([HTTP://FRHU20.ITI.BTK.MTA.HU/LEVELEK/DORMANDI-LASZLO/](http://FRHU20.ITI.BTK.MTA.HU/LEVELEK/DORMANDI-LASZLO/)) NAGYRÉSZT ÁTÍRÁSBAN KÖZLÖK - RÁVILÁGÍT A KIADÓ VÁLTOZÓ GAZDASÁGI HELYZETÉRE, KIADÓI STRATÉGIÁJÁRA, S ABBAN A KÜLFÖLDI (FŐLEG FRANCIA) SZÉPIRODALMAT MAGYAR FORDÍTÁSBAN KIADÓ TEVÉKENYSÉGÉRE. DORMÁNDI FŐKÉNT A FRANCIA, A NÉMET ÉS AZ ANGOL/AMERIKAI SZÉPIRODALOM KIADÁSÁT SZERVEZTE ÉS SZORGALMAZTA A MAGYARON (PL. MÁRAI SÁNDOR) KÍVÜL.

BUDA ATTILA: KÉT POGÁNNYAL EGY HAZÁBAN

AZ 1938 ÉS 1949 KÖZÖTTI ÉVEK NEM CSAK A MAGYAR BELPOLITIKÁBAN, DE A SAJTÓTÖRTÉNETBEN IS A KORÁBBI, LIBERÁLIS(ABB) VISZONYOK TELJES, BÁR ELLENKEZŐ ELŐJELŰ MEGVÁLTOZÁSÁT HOZTÁK. EZEK A VÁLTOZÁSOK MINDKÉT ESETBEN KIREKESZTŐEK VOLTAK, SZÁRMAZÁSI ALAPON („ZSIDÓK”/ „BALOLDALIAK” - „BURZSOÁK”/„JOBBDALIAK”) TÁMOGATVA VAGY TILTVA A SAJTÓTERMÉKEK MEGJELENÉSÉT. EZT A KIADÁSI ENGEDÉLYEZÉST ÉS GYAKORLATOT MUTATJA BE AZ ELŐADÁS/TANULMÁNY A NYUGAT ÉS A NYUGAT KIADÓ PÉLDÁJÁN KERESZTÜL.